

نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی هوش هیجانی در

دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم

The role of Early Maladaptive Schemas in Predicting Emotional Intelligence in Secondary School Girl Students**Mandana Alizadeh Bahmani**

M. A. of Rehabilitation Counseling, Department of Psychology, Rasht Branch, Islamic Azad University

Dr. Abbas Ali Hosseinkhanzadeh *

Associate Professor of Psychology, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan

ماندانا علیزاده بهمنی

کارشناس ارشد مشاوره توانبخشی، گروه روانشناسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی

دکتر عباسعلی حسین خانزاده (نویسنده مسئول)

دانشیار روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان

Abstract

Emotional intelligence is one of the effective factors in the psychological health in adolescents, which is influenced by early experiences. This study aimed to investigate the role of early maladaptive schemas in predicting emotional intelligence in female secondary school students. In this descriptive study, 384 female high school students selected through cluster sampling method from schools in Rasht in the 2017-18 academic years. Data were collected using Early Maladaptive Schema Questionnaire (Young, Klosko & Weishaar, 2003) and Emotional Intelligence scale (Mayer's & Salovey, 1993). Data analysis was performed using PSSS-22 software, Pearson correlation and stepwise regression tests. The results showed that emotional intelligence with emotional deprivation (-0.825), abandonment (-0.383), failure (-0.208), defect and shame (-0.290), dependence (-0.535), The vulnerability (-0.454), unreliability (-0.246), involvement (-0.814), sacrifice (-0.824), obedience (-0.755), emotional inhibition (-0.804) (-0.808), independence (-0.432) and inadequate self-discipline (-0.854), there was a significant negative correlation ($P < 0.01$). But there was no significant correlation between emotional intelligence and social isolation (0.033). The results of multiple linear regression showed that the components of the early maladaptive schema were able to predict 0.83 of the variance of emotional intelligence in the students ($F_{(15,368)} = 134.449, p < 0.001$). The results of this study indicate that early maladaptive schemas play a significant role in adolescent emotional intelligence.

Key words: Emotional intelligence, schemas, students**چکیده**

هوش هیجانی از جمله عوامل موثر در سلامت روان‌شناختی نوجوانان می‌باشد که متاثر از تجارب اولیه است. مطالعه حاضر با هدف بررسی نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم انجام شد. در این مطالعه توصیفی جهت اجرای پژوهش ۳۸۴ دانش‌آموز دختر در مقطع متوسطه دوم در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۹۷ به شیوه تصادفی خوشه‌ای از مدارس شهر رشت انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه (یانگ، کلاسکو، ویشر، ۲۰۰۳) و مقیاس هوش هیجانی (مایر و سالوی، ۱۹۹۳) جمع‌آوری شدند. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار PSSS-22 و آزمون‌های آماری همبستگی پیرسون و رگرسیون گام‌به‌گام انجام شد. نتایج نشان داد هوش هیجانی با محرومیت هیجانی (-۰/۸۲۵)، رها شدگی (-۰/۳۸۳)، شکست (-۰/۲۰۸)، نقص و شرم (-۰/۲۹۰)، وابستگی (-۰/۵۳۵)، آسیب‌پذیری (-۰/۴۵۴)، بی‌اعتمادی (-۰/۲۴۶)، گرفتار (-۰/۸۱۴)، ایثارگری (-۰/۸۲۴)، اطاعت (-۰/۷۵۵)، بازداری هیجانی (-۰/۸۰۴)، معیار سرسختانه (-۰/۸۰۸)، استقلال (-۰/۴۳۲) و خود انضباطی ناکافی (-۰/۸۵۴) ارتباط معنادار منفی وجود دارد ($P < 0.01$). اما بین هوش هیجانی و انزوای اجتماعی (0.033) ارتباط معناداری مشاهده نشد. نتایج رگرسیون خطی چندگانه نشان داد که مولفه‌های طرحواره ناسازگار اولیه مجموعاً قادر به پیش‌بینی ۰/۸۳ از واریانس هوش هیجانی در دانش‌آموزان هستند ($F_{(15,368)} = 134.449, p < 0.001$). نتایج مطالعه حاضر دلالت بر این دارند که طرحواره‌های ناسازگانه اولیه نقش به‌سزایی در هوش هیجانی نوجوانان دارند.

واژگان کلیدی: هوش هیجانی، طرحواره، دانش‌آموزان

مقدمه

نوجوانان بزرگ‌ترین سرمایه‌های انسانی هر جامعه به حساب می‌آیند؛ زیرا با به‌کارگیری علم و دانش و مهارت‌های آموخته‌شده می‌توانند گام‌های استواری در جهت تعالی و رشد و آبادانی جامعه بردارند (پیاجت^۱، ۲۰۱۴)، از این رو دوران تحصیل نوجوان مقطع بسیار حساسی از زندگی فرد است که نوجوان در آن، با تغییر گسترده شناختی و ساختاری روبه‌روست (سلیمانی، نجفی، بشیر پور، شیخ الاسلامی، ۱۳۹۴). در این سنین است که نوجوان شروع به تغییرات روان‌شناختی با تسریع رشد شناختی (تفکر و استدلال) و رشد شخصیت خود را نشان می‌دهد، در شروع نوجوانی تفکر، معمولاً انتزاعی، مفهومی و آینده‌گرا می‌شود، نوجوان راه‌حل‌های مختلفی برای مسائل می‌یابد، بین واقعیت و امکان‌ها تمایز قائل می‌شود، فرضیه‌ها را می‌آزماید و به تفسیر امور می‌پردازد و در مورد افکارش فکر می‌کند (هیوز^۲، ۲۰۰۹) در این بین عوامل و مؤلفه‌های مثبت و منفی بسیاری وجود دارد که می‌تواند بر نوع نگاه، هویت و شخصیت نوجوان تأثیر دارد.

عواملی چون هوش معنوی، پایبندی مذهبی، شادکامی، خودکنترلی و ... در زمره عوامل مثبت و عواملی چون اختلالات هیجانی، افسردگی، اضطراب و ... در زمره عوامل منفی قرار دارند که گاه آثار سوء بر نوجوانان دارند (وایلانته^۳، ۲۰۱۲). بررسی این عوامل از آن‌رو است که شناخت متغیرهای مهم در رشد و بالندگی نوجوانان در بخش‌های مختلف زندگی از جمله تحصیل همواره مورد توجه پژوهشگران بوده است (والش-پورتیلو^۴، ۲۰۱۲). یکی از این متغیرهایی که همواره مورد تأیید و تأکید روانشناسان و پژوهشگران این حوزه قرار گرفته است، هوش هیجانی^۵ است. در باب هوش هیجانی باید گفت که هوش هیجانی توانایی درک هیجانات و عواطف به‌منظور دست‌یابی و ایجاد هیجاناتی است تا ضمن کمک به تفکر بهتر بتواند به شناخت هیجانات و عواطف بپردازد. ضمناً هماهنگی لازم میان عواطف و احساسات برای ارتقا عاطفی و هوشی را فراهم آورد (کاتسو، میکولاجزاک، هیرن، گرگوری، لیس^۶، ۲۰۱۸). در واقع هوش هیجانی نوعی پردازش عاطفی است که شامل ارزیابی صحیح عواطف خود و دیگران، بیان مناسب عواطف و تنظیم مناسب آن‌هاست؛ به‌نحوی که به بهبود جریان زندگی منجر شود (بهشتیان، ۱۳۹۲). وجود هوش هیجانی و احساس در انسان واقعیتی انکارناپذیر است و در انسان نیم‌کره راست مغز مربوط به هوش هیجانی است. هوش هیجانی توانایی آگاه بودن از خود، درک و فهم خود و دیگران توانایی مواجه شدن با هیجانات شدید و مدیریت خود و ... است (فاطمی، ۱۳۹۳).

بررسی‌ها نشان داده که طرحواره‌های ناسازگار اولیه از جمله عوامل مؤثر بر هوش هیجانی می‌باشند (کریمی، ۲۰۱۳). در واقع با افزایش حیطه‌های طرحواره ناسازگار اولیه، هوش هیجانی کاهش می‌یابد و بالعکس با کاهش حیطه‌های طرحواره ناسازگار اولیه، هوش هیجانی افزایش می‌یابد. هنگامی که طرحواره‌های ناسازگار اولیه فعال می‌شوند سطوحی از هیجان منتشر می‌شود و مستقیم یا غیرمستقیم منجر به اشکال مختلفی از آشفتگی‌های روان‌شناختی نظیر افسردگی، اضطراب، عدم توانایی شغل، سوء‌مصرف مواد، تعارضات بین فردی و مانند آن می‌شود. طرحواره‌های ناسازگار مستقیماً منجر به اختلال شخصیتی خاص نمی‌شود اما آسیب‌پذیری فرد را برای این اختلالات افزایش می‌دهند (احمدپناه، آستین‌صدف، آخوندی، حقیقی، بهرامی، نظرآبادی، برآند، ۲۰۱۷).

طرحواره‌ها به‌طور معمول از عدم ارضاء شدن نیازهای اولیه در دوران کودکی همچون دل‌بستگی ایمن به دیگران، خودگردانی، کفایت و هویت، آزادی در ابراز هیجان‌ها و نیازهای سالم، خودانگیختگی و تفریح، محدودیت‌های واقع‌بینانه و خویش‌داری نشأت می‌گیرند (کاستر، هورلیک، اونریت، اونز، دراکشان^۷، ۲۰۱۷). یانگ^۸ (۱۹۹۴) بیان می‌کند که طرحواره‌های ناسازگار بیشتر از آنکه نتیجه وقایع تکان‌دهنده مجزا باشند، بیشتر احتمالاً به‌وسیله‌ی الگوی مداوم و "تجارب سمی" روزمره با اعضای خانواده و هم‌تایان ایجاد می‌شوند که به نحو فزاینده‌ای طرحواره‌ها را تقویت می‌کنند. سازه طرحواره‌های ناسازگار، الگوهای هیجانی و شناختی خود آسیب‌رسان در فرد هستند که در ابتدای رشد و تحول در ذهن شکل گرفته و در مسیر زندگی تکرار می‌شوند این طرحواره‌ها در عمیق‌ترین سطح شناخت، معمولاً بیرون از سطح آگاهی عمل می‌کنند و فرد را به لحاظ روان‌شناختی نسبت به ایجاد آشفتگی‌هایی چون افسردگی، اضطراب، ارتباطات ناکارآمد، اعتیاد و اختلالات روان‌تنی آسیب‌پذیر می‌سازند (به‌نقل از زیرکباش، نادری، عنایتی، ۲۰۱۵).

1. Piaget

2. Hughes

3. Vaillant

4. Walsh-Portillo

5. Emotional Intelligence

6. Kotsou, Mikolajczak, Heeren, Grégoire, & Leys

7. Koster, Hoorelbeke, Onraedt, Owens, & Derakshan

8. Young

از طرفی هنگامی که طرح‌های اولیه ناسازگار فعال می‌شوند سطح هیجانی آزاد می‌شود و به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم منجر به شکل‌های مختلف اختلالات روانی مانند افسردگی، اضطراب، سوءمصرف مواد، درگیری‌های بین فردی و غیره می‌شود. طرح‌های اولیه ناسازگاران منجر به اختلالات روانی خاص نمی‌شود، بلکه آسیب‌پذیری فرد را به اختلالات روانی افزایش می‌دهد (هالند، ووگال، لونس، هانسن، سولم، هیمل^۱، ۲۰۱۱). طرح‌های اولیه ناسازگاران اساساً تدریجی هستند و تم‌های ناخودآگاه توسط افراد حفظ می‌شوند و به‌عنوان یک مدل برای پردازش تجارب بعدی مورداستفاده قرار می‌گیرند و در نتیجه در سراسر زندگی گسترش می‌یابند و رفتارها، افکار، احساسات و روابط با دیگران را تعیین می‌کنند (کندال^۲، ۲۰۱۱). از همین رو است که هنگامی که حوزه‌های مختلف آن افزایش می‌یابد هوش هیجانی کاهش پیدا می‌کند. بنابراین، می‌توان بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه، به‌عنوان بخش زیرین و سخت شناخت‌های افراد که اغلب در دوران تحولی رشد شکل گرفته‌اند، با مشکلات هیجانی در مقاطع بعدی رشد افراد ارتباط برقرار نمود (تیم^۳، ۲۰۱۰). طرحواره‌ها موجب سوگیری در تفسیر فرد از رویدادها شده، موجب نگرش‌های تحریف‌شده، گمانه‌های نادرست و اهداف و چشمداشت‌های غیرواقع‌بینانه می‌شوند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه، عمیق‌ترین سطح شناخت هستند و الگوی ثابت و درازمدتی دارند که در دوران کودکی به وجود می‌آیند و تا بزرگسالی ادامه پیدا می‌کنند و تا حد زیادی ناکارآمدند. آن‌ها نقش‌های اولیه و پایه‌ای بر تجارب افراد داشته، بر فرایند تجارب بعدی اثر می‌گذارند (لینهان^۴، ۲۰۱۸).

نوجوانی دوره‌ای است که با تغییرات گسترده در ابعاد جسمانی و روانشناختی همراه می‌باشد، در صورتی که فرد نوجوان با تجارب ناخوشایند در دوران کودکی و نبود دلبستگی کارآمد، وارد این مرحله شود، می‌تواند رشد سالم نوجوان را با خطر مواجهه کند. هوش هیجانی یکی از عواملی می‌باشد که می‌تواند نقش موثری در سلامت روانشناختی فرد در دوران بزرگسالی داشته باشد، با بررسی پیشینه مشخص شد که رشد هیجانی فرد می‌تواند متاثر از روابط هیجانی اولیه و در نتیجه طرحواره‌های شکل گرفته باشد. با توجه به اهمیت این موضوع، این مطالعه به بررسی نقش طرحواره‌های ناسازگاران اولیه در هوش هیجانی نوجوانان پرداخته است.

روش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل، تمامی دانش‌آموزان دختر (مقطع متوسطه دوم) مدارس دولتی و غیردولتی ناحیه ۲ شهر رشت در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ بودند (طبق گزارش سازمان آموزش و پرورش، حجم جامعه ۱۲۶۴ نفر بود). به‌منظور انجام پژوهش بودند با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ نفر جهت مشارکت در پژوهش به‌شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. در ابتدا از بین کل مدارس ناحیه ۲ آموزش و پرورش شهر رشت، مدارس دخترانه شناسایی شدند و سپس با استفاده از روش قرعه‌کشی ۴ مدرسه و از هر مدرسه ۴ کلاس جهت اجرای پرسشنامه‌ها انتخاب شدند. دریافت موافقت اصولی جهت ارجاع به مدارس، کسب رضایت آگاهانه از دانش‌آموزان، تمایل و رغبت دانش‌آموزان جهت شرکت در پژوهش از جمله معیارهای ورود برای این پژوهش در نظر گرفته شده بود. گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر به‌صورت پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد انجام شد. در ادامه به معرفی هر یک از پرسشنامه‌ها پرداخته شد.

پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه یانگ^۵: فرم اولیه این پرسشنامه در ۲۰۵ سوال در سال ۱۹۹۰ توسط یانگ تدوین شد (اوی، بارانوف^۶، ۲۰۰۷). با توجه به وقت‌گیر بودن و نیاز به سهولت در سنجش طرحواره‌های ناسازگاران در فعالیت‌های پژوهشی فرم ۷۵ سوالی این پرسشنامه توسط یانگ، کلاسکو، ویشر^۷ (۲۰۰۳) ارائه شد. این ابزار ۱۵ طرح‌واره ناسازگار اولیه را اندازه‌گیری می‌کند و آزمودنی‌ها در طیف لیکرت شش عامل (کاملاً غلط=۱ تا کاملاً درست=۶) پاسخ‌ها را انتخاب می‌کنند. ۱۵ طرح‌واره ناسازگار اولیه عبارتند از: ۱- محرومیت هیجانی (سوالات ۱ تا ۵)، ۲- رهاشدگی بی‌ثباتی (سوالات ۶ تا ۱۰)، ۳- بی‌اعتمادی بدرفتاری (سوالات ۱۱ تا ۱۵)، ۴- انزوای اجتماعی بیگانگی (سوالات ۱۶ تا ۲۰)، ۵- نقص/ شرم (سوالات ۲۱-۲۵)، ۵- شکست (سوالات ۲۶ تا ۳۰)، ۶- وابستگی/ بی‌کفایتی

1. Haaland, Vogel, Launes, Hansen, Solem, & Himle

2. Kendall

3. Thimm

4. Linehan

5. Young Early Maladaptive Schema Questionnaire (YSQ)

6. Oei, & Baranoff

7. Young, Klosko, Weishaar

نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم
The role of Early Maladaptive Schemas in Predicting Emotional Intelligence in Secondary School Girl Students

(سوالات ۳۱ تا ۳۵)، ۷- وابستگی/ بی‌کفایتی (سوالات ۳۱ تا ۳۵)، ۸- آسیب‌پذیری در برابر ضرر و بیماری (سوالات ۳۶ تا ۴۰)، ۹- گرفتار/ خویشتن تحول نیافته (سوالات ۴۱ تا ۴۵)، ۱۰- اطاعت (سوالات ۴۶ تا ۵۰)، ۱۱- ایثارگری (سوالات ۵۱ تا ۵۵)، ۱۲- بازداري هیجانی (سوالات ۵۶ تا ۶۰)، ۱۳- معیارهای سرسختانه (سوالات ۶۱ تا ۶۵)، ۱۴- استحقاق/ بزرگ‌منشی (سوالات ۶۶ تا ۷۰) و ۱۵- خویشتن‌داری/ خود انضباطی ناکافی (سوالات ۷۱ تا ۷۵). ساختار عاملی این پرسشنامه به روش تحلیل عاملی تاییدی به اثبات رسیده است و همچنین همسانی درونی آن به روش آلفای کرونباخ برای ۱۵ عامل بین ۰/۶۹ تا ۰/۸۳ گزارش شده است، برای کل مقیاس بین ۰/۷۰ تا ۰/۸۹. در مطالعات مختلف گزارش شده است (دهقانی، ایزدی خواه، تقی نسب، رضایی، ۱۳۹۳). در این مطالعه همسانی درونی کل آزمون ۰/۷۸ و برای ۱۵ عامل بین ۰/۷۳ (وابستگی/ بی‌کفایتی) تا ۰/۸۹ (استحقاق/ بزرگ‌منشی) محاسبه شده است.

مقیاس هوش هیجانی^۱: این مقیاس در ۳۳ سوال و ۴ خرده مقیاس (آگاهی، تسهیل، شناخت و کنترل) توسط مایر و سالوی^۲ (۱۹۹۳) ساخته شده است. این ابزار در مقیاس ۵ درجه‌ای طیف لیکرت به صورت کاملاً مخالفم (۱)، مخالفم (۲)، نه موافق و نه مخالفم (۳)، موافقم (۴) و کاملاً موافقم (۵) نمره‌گذاری می‌شود و نمره آزمودنی بین ۳۳ تا ۱۶۵ می‌باشد و نمره بالاتر از ۱۱۲ نشان دهنده هوش هیجانی بالا می‌باشد. مایر و سالوی (۱۹۹۳) پایایی این ابزار را به روش بازآزمایی با فاصله دو هفته ۰/۷۸ و همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۶ گزارش شد. نتایج اعتبار همگرا نشان داد که بین نمره این آزمون و پرسشنامه هوش هیجانی فرم بلند همبستگی ۰/۸۸ وجود دارد (اسکات، مالوف، هال، هاگرتی، کوپر، گلدن^۳ و همکاران، ۱۹۹۸). در نمونه ایرانی پایایی این آزمون به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ گزارش شده است، همچنین نتایج تحلیل عاملی تاییدی دلالت بر روایی بالای این آزمون در نمونه‌های ایرانی می‌باشد (خدایاری‌فرد، منظری توکلی، فراهانی، ۱۳۹۱). در پژوهش حاضر نیز ضریب پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ به دست آمد.

در پژوهش حاضر تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شد. در سطح توصیفی ابتدا با استفاده از شاخص‌های توصیفی مانند میانگین، انحراف معیار، کمینه نمرات (کمترین نمره) و بیشینه نمرات (بیشترین نمره) به توصیف وضعیت توزیع و پراکندگی نمرات مشاهده شده در هر یک از متغیرهای پژوهش پرداخته شد. در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام‌به‌گام با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شد.

یافته‌ها

در این مطالعه ۳۸۴ نفر از دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم مشارکت داشتند. میانگین سنی دانش‌آموزان ۱۷/۴۹ با انحراف معیار ۲/۳۱ بود. در ادامه در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی و ضرایب همبستگی پیرسون بین هوش هیجانی و ۱۵ عامل طرحواره‌های ناسازگارانه ارائه شده است.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی هوش هیجانی و طرحواره ناسازگار اولیه و ضرایب همبستگی بین متغیرها

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره	همبستگی پیرسون
هوش هیجانی	۱۱۶/۷۹	۳۴/۵۲	۳۸	۱۴۹	۱
محرومیت هیجانی	۱۹/۲۷	۶/۵۱	۹	۳۰	**-.۰/۸۲۵
رها شدگی	۱۹/۳۲	۶/۱۲	۸	۳۰	**-.۰/۳۸۳
انزوای اجتماعی	۱۸/۹۸	۶/۱۸	۱۰	۲۹	۰/۰۳۳
شکست	۱۹/۷۶	۶/۷۵	۹	۳۰	**-.۰/۲۰۸
نقص شرم	۱۸/۳۹	۶/۱۰	۹	۲۸	**-.۰/۲۹۰
وابستگی	۱۹/۳۲	۶/۵۸	۸	۲۸	**-.۰/۵۳۵
آسیب‌پذیری	۱۹/۱۷	۵/۹۷	۱۰	۲۷	**-.۰/۴۵۴
بی‌اعتمادی	۱۹/۱۷	۶/۲۱	۸	۳۰	**-.۰/۲۴۶

۱. Emotional Intelligence Scale

۲. Mayer's, Salovey

۳. Schutte, Malouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden

**۰/۸۱۴	۳۰	۵	۷/۵۷	۱۶/۹۶	گرفتار
**۰/۸۲۴	۳۰	۱۰	۷/۹۰	۱۸/۲۲	ایثارگری
**۰/۷۵۵	۳۰	۱	۷/۹۳	۱۷/۸۹	اطاعت
**۰/۸۰۴	۲۸	۹	۸/۰۴	۱۸/۶۴	بازداری هیجانی
**۰/۸۰۸	۳۰	۱	۸/۳۸	۱۷/۹۶	معیار سرسختانه
**۰/۴۳۲	۳۰	۳	۱۷/۹۸	۱۹/۰۷	استقلال
**۰/۸۵۴	۳۰	۵	۸/۲۶	۱۸/۵۱	خود انضباطی ناکافی

همانگونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود هوش هیجانی با محرومیت هیجانی (۰/۸۲۵-)، رها شدگی (۰/۳۸۳-)، شکست (۰/۲۰۸-)، نقص و شرم (۰/۲۹۰-)، وابستگی (۰/۵۳۵-)، آسیب‌پذیری (۰/۴۵۴-)، بی‌اعتمادی (۰/۲۴۶-)، گرفتار (۰/۸۱۴-)، ایثارگری (۰/۸۲۴-)، اطاعت (۰/۷۵۵-)، بازداری هیجانی (۰/۸۰۴-)، معیار سرسختانه (۰/۸۰۸-)، استقلال (۰/۴۳۲-) و خود انضباطی ناکافی (۰/۸۵۴-) ارتباط معنادار منفی وجود دارد ($P < 0.01$). اما بین هوش هیجانی و انزوای اجتماعی (۰/۳۳۳) ارتباط معناداری مشاهده نشد. به‌منظور بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی طرحواره‌های ناسازگارانه در تبیین واریانس هوش هیجانی از آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان استفاده شد، که قبل از اجرای این آزمون پیش‌فرض‌های آن مورد بررسی قرار گرفت. آماره دوربین واتسون (۱/۸۳) می‌باشد که نشان دهنده استقلال خطای متغیرها می‌باشد. در بررسی پیش‌فرض هم‌خطی متغیرهای پیش‌بین نیز شاخص‌های اغماض (بین ۰/۰۵۳ تا ۰/۸۸۹) و تورم واریانس (بین ۱/۰۴۹ تا ۷/۶۴۹) نیز حد نصاب لازم را کسب کرده‌اند و بین متغیرهای پیش‌بین ارتباط خطی چندگانه بالای (۰/۹۰) وجود ندارد. نتیجه آزمون کالموگروف-اسمیرنوف نشان داد که آماره این آزمون برای طرحواره‌های ناسازگارانه اولیه (۰/۵۳) = آماره، ($Sig = 0.193$) و برای هوش هیجانی (۰/۵۹) = آماره، ($Sig = 0.187$) معنادار نمی‌باشد، بر این پیش‌فرض توزیع نرمال داده‌ها برقرار می‌باشد و اجرای رگرسیون مجاز می‌باشد. نتایج آزمون رگرسیون در جداول ۲ و ۳ ارائه شده است.

جدول ۲: تحلیل واریانس رگرسیون مولفه‌های طرحواره ناسازگار اولیه در پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	متوسط مجذورات	F	سطح معناداری (p-value)
رگرسیون	۳۸۶۰۳۲/۱۶۴	۱۵	۲۵۷۳۵/۴۷۸	۱۳۴/۴۴۹	۰/۰۰۰۱
خطا	۷۰۴۴۰/۵۸۳	۳۶۸	۱۹۱/۴۱۵		
کل	۴۵۶۴۷۲/۷۴۷	۳۸۳			

$R^2 = 0.1839$ تعدیل شده؛ $R^2 = 0.1846$ ؛ $R = 0.920$ ؛ $R^2 < 0.001$ ***

یافته‌های حاصل از آزمون رگرسیون خطی چندگانه در جدول ۲ نشان می‌دهد، مولفه‌های طرحواره ناسازگار اولیه مجموعاً قادر به پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان هستند ($p < 0.001$)، $F(15, 368) = 134.449$ ، همچنین مجذور ضریب همبستگی ($R^2 = 0.1839$) نیز نشان می‌دهد که این مولفه‌های می‌توانند ۰/۸۳ از تغییرات هوش هیجانی در دانش‌آموزان را تبیین کنند.

جدول ۳: ضریب رگرسیون استاندارد شده متغیرهای پیش‌بین مولفه‌های طرحواره ناسازگار اولیه در پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان

متغیرهای پیش‌بین	ضرایب رگرسیون B	SE	ضرایب رگرسیون استاندارد شده β	t	سطح معنی‌داری (p-value)
مقدار ثابت (a)	۲۲۱/۸۶۳	۴/۸۹۲		۴۵/۳۵۲	۰/۰۰۰
محرومیت هیجانی	-۱/۷۸۱	۰/۱۷۴	-۰/۳۳۶	-۱۰/۲۱	۰/۰۰۰
رها شدگی	۰/۴۲۷	۰/۳۶۴	۰/۰۷۶	۱/۱۷۵	۰/۲۴۱

انزوای اجتماعی	-۰/۰۷۲	۰/۱۱۷	-۰/۰۱۳	-۰/۶۱۱	۰/۵۴۱
شکست	-۰/۱۴۰	۰/۱۱۱	۰/۰۲۷	-۱/۲۶۶	۰/۲۰۶
نقض شرم	۰/۰۱۰	۰/۱۲۹	۰/۰۰۲	۰/۰۷۹	۰/۹۳۷
وابستگی	-۰/۱۶۵	۰/۱۳۵	-۰/۰۳۲	-۱/۲۲۶	۰/۲۲۱
آسیب‌پذیری	-۱/۱۳۰	۰/۳۸۶	-۰/۱۹۵	-۲/۹۲۷	۰/۰۰۴
بی‌اعتمادی	-۰/۲۸۸	۰/۱۲۶	-۰/۵۲	-۲/۲۹۵	۰/۰۲۲
گرفتار	-۰/۴۳۴	۰/۲۰۷	-۰/۰۹۵	-۲/۱	۰/۰۳۶
ایثارگری	-۰/۱۷۷	۰/۳۵۵	-۰/۰۴۰	-۰/۴۹۸	۰/۶۱۹
اطاعت	-۰/۴۰۶	۰/۲۰۰	-۰/۰۹۳	۲/۰۳۰	۰/۰۴۳
بازداری هیجانی	-۰/۱۵۴	۰/۲۸۴	-۰/۰۳۶	-۰/۵۴۲	۰/۵۸۸
معیار سرسختانه	-۰/۱۸۶	۰/۲۷۶	-۰/۰۴۵	-۰/۶۷۳	۰/۵۰۱
استقلال	۰/۰۰۱	۰/۰۴۷	۰/۰۰۰	۰/۰۱۵	۰/۹۸۸
خود انضباطی ناکافی	-۱/۱۱۳	۰/۲۱۵	-۰/۲۶۶	-۵/۱۸۵	۰/۰۰۰

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، ضریب بتا (β) محرومیت هیجانی ($p < ۰/۰۰۱$, $t = -۱۰/۲۱$)، آسیب‌پذیری ($p < ۰/۰۰۱$, $t = -۲/۹۲۷$)، بی‌اعتمادی ($p < ۰/۰۰۱$, $t = -۲/۲۹۵$)، گرفتار ($p < ۰/۰۰۱$, $t = -۲/۱۰۰$)، اطاعت ($p < ۰/۰۰۱$, $t = -۲/۰۳۰$) و خود انضباطی ناکافی ($p < ۰/۰۰۱$, $t = -۵/۱۸۵$) منفی و معنی‌دار است. همچنین یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد که مولفه‌های رها شدگی، انزوای اجتماعی، شکست، نقض شرم و وابستگی توان پیش‌بینی هوش هیجانی را ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم انجام شد. نتایج اولیه نشان داد که بین تمام مولفه‌های طرحواره ناسازگار اولیه بجز مولفه انزوای اجتماعی با هوش هیجانی همبستگی منفی و معنی‌دار وجود دارد. این یافته با مطالعات ابوالحسنی و نیسی (۱۳۹۶)، آتش سخن و عبدالمهدی (۱۳۹۵)، نوری، ملکی، احمدی (۱۳۹۴)، جلالی و احدی (۱۳۹۴) و علی‌پور و اکبری (۲۰۱۶) همسو می‌باشد. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در دوران کودکی یا نوجوانی شکل گرفته، در سیر زندگی تداوم دارند. یانگ (۱۹۹۴) بر این باورند که طرحواره‌های ناسازگار به دلیل ارضا نشدن پنج نیاز هیجانی اساسی دلبستگی ایمن به دیگران، خودگردانی، هویت، آزادی در بیان نیازها و هیجان‌های سالم، خود انگیختگی و تفریح، محدودیت‌های واقع‌بینانه و خویش‌تنداری به‌وجود آمده‌اند. یکی از مسائلی که امروزه روانشناسان به آن اذعان دارند این است که عوامل روانشناختی بر روند تحصیلی و موفقیت یا عدم موفقیت آنان نقش دارد. آموزش و پرورش، از طرق مختلف می‌تواند به بهبود طرحواره‌های ناسازگار و تقویت هوش هیجانی بپردازد و در نتیجه به ارتقای یادگیری نوجوانان کمک کند تا بتوانند نسبت به عواطف و هیجاناتشان آگاهی بیشتری داشته و در مسیر رسیدن به اهدافشان از آنها استفاده کنند. پس در نتیجه می‌توان گفت با بهبود طرحواره‌ها و افزایش هوش هیجانی، دانش‌آموزانی پویاتر با اعتماد به نفس بالاتر و افرادی توانا برای آفرینش محیطی مساعد جهت یادگیری و برقراری ارتباط با دیگران داشت.

یافته‌های حاصل از آزمون رگرسیون خطی چندگانه نشان داد، مولفه‌های طرحواره ناسازگار اولیه مجموعاً قادر به پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان هستند، این مولفه‌های توانستند ۸۳ درصد از تغییرات هوش هیجانی در دانش‌آموزان را تبیین کنند. این یافته با یافته‌های ابوالحسنی و نیسی (۱۳۹۶)، آتش سخن (۱۳۹۵)، شالچی و همکاران (۱۳۹۵)، نوری، ملکی، احمدی (۱۳۹۴)، جلالی و احدی (۱۳۹۴) و علی‌پور و اکبری (۲۰۱۶) همسو می‌باشد. ابوالحسنی لرکی و نیسی (۱۳۹۶) در پژوهش خود نشان دادند که طرحواره ناسازگار اولیه پیش‌بینی کننده مناسبی برای هوش هیجانی می‌باشد. همچنین علی‌پور و اکبری (۲۰۱۶) نتیجه گرفتند که طرحواره‌های ناسازگار اولیه توانایی پیش‌بینی واریانس هوش هیجانی (ضریب $۰/۵۰$) و بالغ (ضریب $۰/۴۵$)، نابالغ (ضریب $۰/۱۸$) را دارند. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت که در اصطلاح کلی طرحواره می‌تواند به عنوان ساختار، چارچوب، مضمون یا الگوی محتوای شناختی تعریف شود. براساس مدل شناختی، محتوای دریافت‌ها و استنباط‌های هر فرد در اثر طرحواره‌ها یا ساختارهای شناختی نسبتاً ثابت شکل می‌گیرد.

طرحواره‌ها شامل باورهای بنیادی درباره ذات انسان‌ها و روابط آن‌هاست که نسبتاً ثابت و گاهی انعطاف‌ناپذیر هستند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه الگوهای عمیق و فراگیری هستند که در دوران کودکی یا نوجوانی شکل گرفته، در مسیر زندگی تداوم دارند، به رابطه خود و دیگران مربوط می‌شوند و به شدت ناکارآمدند و تأثیر عمیق و قدرتمندی در شناخت و هیجان‌های فرد دارند. هوش هیجانی توانایی شناخت و مدیریت هیجان‌های خود و دیگران است و وقتی راجع به رشد افراد صحبت می‌شود یکی از موضوعات مهم است. با توجه به اینکه نوجوانان دارای طرحواره ناسازگار توانایی شناخت و مدیریت هیجان‌های خود را ندارند همیشه با هم درگیر هستند و از زندگی خود رضایت کافی را ندارند، لذا همین امر باعث شده است که بین این دو متغیر رابطه عکس وجود داشته باشند و بنابراین برای کمک به نوجوانان دارای طرحواره محدودیت مختل می‌توان هوش هیجانی آنها را بالا برد و از این طریق تا حدی می‌توانند مشکلات مربوط به خود را حل کنند. از مجموع نتایج این مطالعه می‌توان اینگونه استنباط نمود که طرحواره‌های ناسازگارانه اولیه نقش به‌سزایی در هوش هیجانی نوجوانان دارند. در تبیین نتایج در مجموع می‌توان گفت که طرحواره‌های ناسازگارانه به دلیل عدم ارضای نیازهای روانشناختی در کودکی پایه‌گذاری می‌شوند و به سبب درگیر کردن هیجان فرد دارای اثرات طولانی مدت و گستردگی بر دیگر جنبه‌های سالم روانشناختی دارند. در مجموع می‌توان گفت که طرحواره‌های ناسازگار اولیه، الگوهای هیجانی و شناختی خودآسیب‌رسان، در فرد هستند که در ابتدای رشد و تحول، در ذهن شکل گرفته و در مسیر زندگی تکرار می‌شوند و بر جنبه‌های مختلف روانشناختی تأثیر می‌گذارند.

عدم کنترل برخی متغیرهای موثر همچون سطح اقتصادی-اجتماعی، سطح سواد والدین و فرهنگ از جمله محدودیت‌های این تحقیق است. این پژوهش تنها در سطح یک شهر و در مدارسی محدود صورت گرفته است، که این خود می‌تواند یک محدودیت برای تحقیق حاضر باشد. یکی از محدودیت‌های این پژوهش مقطعی بودن آن است و محقق تنها در یک دوره زمانی اقدام به جمع‌آوری داده‌های پژوهش نموده است. استفاده از پرسشنامه خود گزارشی یکی دیگر از محدودیت‌های این تحقیق است و ممکن است نتایج تحقیق را با سوگیری همراه سازد. در زمینه پژوهشی پیشنهاد می‌شود که در مطالعات آینده به محدودیت‌های این مطالعه توجه شود و پوشش داده شوند. در حوزه کاربردی پیشنهاد می‌شود آموزش و پرورش، مربیان و مشاوران مدارس با به‌کارگیری فنون طرحواره درمانی و هوش هیجانی، موجبات ارتقای دانش‌آموزان و متعاقباً ایجاد تغییر در حیطه‌های حل مسئله، شادمانی، استقلال، روابط بین فردی، کنترل تکانه و ... را فراهم آورند و همچنین مراکز مشاوره نیز با استفاده از نتایج پژوهش حاضر، برنامه‌های درمانی و فرایندهای کاری خودشان را تنظیم نمایند.

منابع

- ابوالحسنی، پگاه، نیسی، عبدالکلام. (۱۳۹۶). تعیین رابطه بین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و سازگاری زناشویی با نقش واسطه‌ای هوش هیجانی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز، پنجمین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
- آتش سخن، پریا، عبداله‌هی، داوود. (۱۳۹۵). رابطه طرحواره‌های شخصیتی با خودپنداره و هوش هیجانی. کنگره بین‌المللی علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- بهشتیان، محمد. (۱۳۹۲). رابطه بین مؤلفه‌های هوش هیجانی و اعتیاد به اینترنت در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر تهران. جامعه‌پژوهی فرهنگی، ۲(۲)، ۱۹-۱.
- جلالی، ایران، احدی، حسن. (۱۳۹۴). رابطه تنظیم شناختی هیجان، خودکارآمدی، برانگیختگی و مهارت‌های اجتماعی با سوء مصرف مواد در نوجوانان. اعتیاد پژوهی، ۹(۳۶)، ۹۵-۱۰۹.
- خدایاری فرد، محمد، منظری تولکی، وحید، فراهانی، حجت‌اله. (۱۳۹۱). بررسی اعتبار و روایی نسخه فارسی مقیاس خودکارآمدی هیجانی. مجله روانشناسی، ۱۶(۱)، ۸۳-۷۰.
- دهقانی، سپیده، ایزدی‌خواه، زهرا، محمد تقی نسب، مریم رضایی، الهام. (۱۳۹۳). تحلیل مسیر طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، راهبردهای مقابله با استرس و کیفیت زندگی روانی. تحقیقات علوم رفتاری، ۱۲(۱)، ۸-۱.
- سلیمانی، اسماعیل، نجفی، محمود، بشیر پور، سجاد، شیخ‌الاسلامی، علی. (۱۳۹۴). اثربخشی هوش معنوی بر کیفیت زندگی و شادکامی دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره). فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۵(۴)، ۱۸-۲۵.
- شالچی، بهزاد، تنگستانی‌زاده، فریده، پرنیان خوی، مریم، یاقوتی آذری، شهرام. (۱۳۹۶). رابطه‌ی هوش هیجانی، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و آسیب‌پذیری نسبت به اعتیاد با نقش واسطه‌ای نیازهای بنیادین روان‌شناختی در دانشجویان. اعتیاد پژوهی، ۱۱(۴۲)، ۹۲-۷۱.

نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی هوش هیجانی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم
The role of Early Maladaptive Schemas in Predicting Emotional Intelligence in Secondary School Girl Students

شالچی، ب.، پرنیان خوی، م.، یاقوتی آذری، ش. (۱۳۹۵). رابطه‌ی هوش هیجانی، وضعیت اجتماعی - اقتصادی و آسیب‌پذیری نسبت به اعتیاد با نقش واسطه‌ای نیازهای بنیادین وانشناختی در دانشجویان. اعتیاد پژوهی شماره ۴۲.

فاطمی، سیدمحسن. (۱۳۹۳). هوش هیجانی. تهران، انتشارات سارگل.
نوری، علی، ملکی، اسماعیل، احمدی، فریبا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه طرحواره‌های ناسازگارانه اولیه، هوش هیجانی و معنوی با رضایت زناشویی در زنان متقاضی طلاق و زنان غیر متقاضی طلاق، اولین همایش علمی پژوهشی روانشناسی، علوم تربیتی و آسیب شناسی جامعه، بصورت الکترونیکی، شرکت طلای سبز، انجمن پایش.

- Ahmadpanah, M., Astinsadaf, S., Akhondi, A., Haghghi, M., Bahmani, D. S., Nazaribadie, M., & Brand, S. (2017). Early maladaptive schemas of emotional deprivation, social isolation, shame and abandonment are related to a history of suicide attempts among patients with major depressive disorders. *Comprehensive psychiatry*, 77, 71-79.
- Ali Pour, Z. R. A., & Akbari, B. (2016). Studying the Relationship between Early Maladaptive Schemas and Defensive Styles with Emotional Intelligence in Patients with Irritable Bowel Syndrome. *International Journal of Humanities and Cultural Studies (IJHCS) ISSN 2356-5926*, 140-150.
- Haaland, A. T., Vogel, P. A., Launes, G., Haaland, V. O., Hansen, B., Solem, S., & Himle, J. A. (2011). The role of early maladaptive schemas in predicting exposure and response prevention outcome for obsessive-compulsive disorder. *Behaviour research and therapy*, 49(11), 781-788.
- Hughes, F. P. (Ed.). (2009). *Children, play, and development*. Sage.
- Karimi, S. (2013). Early Maladaptive Schemas versus Emotional Intelligence in Substance Addicts and Non-addicts Living in Tehran. *Life Science Journal*, 10(1), 481-6.
- Kendall, P. C. (Ed.). (2011). *Child and adolescent therapy: Cognitive-behavioral procedures*. Guilford Press.
- Koster, E. H., Hoorelbeke, K., Onraedt, T., Owens, M., & Derakshan, N. (2017). Cognitive control interventions for depression: a systematic review of findings from training studies. *Clinical Psychology Review*, 53, 79-92.
- Kotsou, I., Mikolajczak, M., Heeren, A., Grégoire, J., & Leys, C. (2018). Improving Emotional Intelligence: A Systematic Review of Existing Work and Future Challenges. *Emotion Review*, 1754073917735902.
- Linehan, M. M. (2018). *Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder*. Guilford Publications.
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*, 17(4), 433-442.
- Oei, T. P., & Baranoff, J. (2007). Young Schema Questionnaire: Review of psychometric and measurement issues. *Australian Journal of Psychology*, 59(2), 78-86.
- Piaget J. (2014). *The construction of reality in the child*. New York: Routledge.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden, C. J., & Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and individual differences*, 25(2), 167-177.
- Thimm, J. C. (2010). Mediation of early maladaptive schemas between perceptions of parental rearing style and personality disorder symptoms. *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*, 41(1), 52-59.
- Vaillant, G. E. (2012). Positive mental health: is there a cross-cultural definition?. *World Psychiatry*, 11(2), 93-99.
- Walsh-Portillo, J. G. (2011). *The role of emotional intelligence in college students' success*. FIU Electronic Theses and Dissertations. 491.
- Young, J. E. (1994). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*, Rev. Professional Resource Press/Professional Resource Exchange.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. Guilford Press.
- Zirakbash, A., Naderi, F., & Enayati, M. S. (2015). One of early maladaptive schemas' causal relationship through metacognitive beliefs with borderline and antisocial personality patterns. *Journal of education and health promotion*, 4.